

AIŠKINAMASIS RAŠTAS
DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS VARTOTOJŲ TEISIŲ APSAUGOS ĮSTATYMO
NR. I-657 2 IR 10 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO
ĮSTATYMO PROJEKTO

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai:

Įstatymo projekto rengimą paskatino Lietuvos kainų jautrumas išoriniams šokams ir smarkiai išaugusių kainų poveikis Lietuvos gyventojams, ypač mažesnes pajamas gaunantiems namų ūkiams.

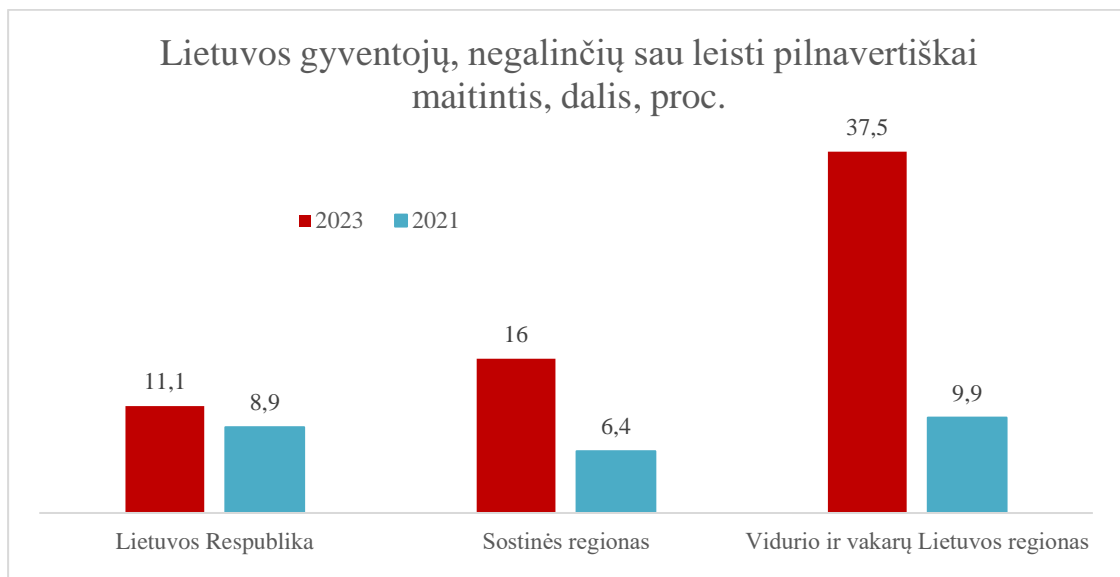
Rekordiškai aukšta infliacija Lietuvoje per pastaruosius 25 metus buvo užfiksuota prasidėjus karui Ukrainoje, metinis suderinto vartojimo kainų indekso pokytis 2022 m. šoktelėjo iki 18,9 proc. ir daugiau nei dvigubai viršijo atitinkamą euro zonos rodiklį (8,4 proc.), o pernai siekė 8,7 proc. (palyginimui, euro zonoje – 5,4 proc.). Itin reikšmingai paaugo populiariausių prekių ir paslaugų kainos: lyginant dabartines 100 populiariausių prekių ir paslaugų kainas su 2022 m. pradžia (iki karo Ukrainoje), kainos sumažėjo tik šešiose pozicijose. Tuo tarpu 57 pozicijų kainos išaugo 30 proc. ir daugiau, o absoliučią „lyderių“ kainos beveik padvigubėjo.

Spartus populiariausių prekių ir paslaugų kainų augimas labiausiai paveikia mažesnes pajamas turinčius asmenis, gausias šeimas, vienišus tėvus ir senjorus. Asmenų, susiduriančių su ekonominiais sunkumais skaičius auga treči metai iš eilės. Valstybės duomenų agentūros (toliau VDA) duomenimis, pernai pilnavertiškai maitintis, t. y., bent kas antrą dieną valgyti mėsos, žuvies ar analogiško vegetariško maisto, negalėjo 11,1 proc. Lietuvos gyventojų, t. y., kas devintas Lietuvos gyventojas¹. Vidurio ir vakarų Lietuvos regione šis rodiklis siekia net 37,5 proc.(!). Šiomet, kaip rodo Nacionalinio skurdo mažinimo organizacijų tinklo atlikta apklausa, 14,3 proc. gyventojų nepakako pinigų maistui. Tarp asmenų, kurie gauna pačias mažiausias pajamas (iki 500 eurų namų ūkio nariui), ši dalis dar didesnė, jis siekia net 29,9 proc. Tai reiškia, kad kas trečias mažiausias pajamas gaunantis Lietuvos gyventojas negali tinkamai maitintis. „Maisto banko“ vadovas Simonas Gurevičius tvirtina, kad asmenų, kurie negali normaliai prasimaitinti, gali būti daugiau nei 230 tūkst.

Namų ūkių išlaidos maistui Lietuvoje sudaro vidutiniškai apie 20 proc. viso krepšelio, kai euro zonoje šis rodiklis siekia tik 14,2 proc., t. y., Lietuvoje maisto produktams yra išleidžiama apie 40 proc. daugiau (santykinai) nei vidutiniškai kitose euro zonos šalyse.

---

¹ 16 metų ir vyresnių asmenų.

1 pav.

Duomenų šaltinis: VDA

Be to, VDA duomenimis 2023 m. dėl lėšų stokos beveik kas dešimtas gyventojas (9,2 proc.) negalėjo bent kartą per mėnesį susitikti su draugais, giminačiais ir pasivaikinti gėrimais ir valgiais; kas penktas – negalėjo dalyvauti laisvalaikio veikloje.

Šiuo metu kainų formavimo analizę atlieka tik Žemės ūkio ministerija, VDA fiksuoja tik galutines populiariausių prekių ir paslaugų kainas, ir nėra institucijos, kuri reguliariai atliktų nuodugnią analizę ir taikytų vartojimo kainų bei jos sudedamųjų dalių stebėsenos mechanizmą.

Siūlome, kad Vyriausybės strateginės analizės centras Vyriausybės nustatyta tvarka galėtų rinkti duomenis iš privačių subjektų apie populiariausių produktų ir paslaugų kainų dedamąsias dalis viešintų apibendrintą šią informaciją ir teiktų pasiūlymus dėl vartotojų teisių apsaugą reglamentuojančių teisės aktų priėmimo ir keitimo.

Priėmus projektą, populiariausių prekių ir paslaugų kainų formavimas taptų skaidresnis, būtų stiprinama vartotojų apsauga, stebėsenos įrankis padėtų tiksliau vertinti populiariausių prekių ir paslaugų kainų tendencijas, o prireikus ir identifikuoti galimas grėsmes bei mažinti rizikas, kad mažesnes pajamas gaunantys namų ūkiai nepatirtų dar didesnį skurdą ir (ar) socialinę atskirtį.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai:

Įstatymo projekto rengimą inicijavo Seimo naria Jekaterina Rojaka ir Tomas Tomilinas.

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai:

Šiuo metu reguliarius būtiniausių produktų ir paslaugų kainų stebėjimas kompleksiskai nevykdomas, atskirų iniciatyvų imasi Žemės ūkio informacijos centras, Konkurencijos taryba, Lietuvos bankas, tačiau jų renkama informacija nėra koncentruojama, sisteminama ir apdorojama. Valstybei renkant daug duomenų apie kainas, neužtikrinama svarbiausia tų duomenų panaudojimo grandis – analizė. Valstybė nesamdo ekspertų ir neskatina kurti tos analizės pagrindu pasiūlymus dėl teisės aktų tobulinimo. Šiuo metu nei Vartotojų teisių apsaugos įstatyme, nei kituose teisės aktuose nėra numatyta būtiniausių maisto produktų ir kainų stebėsenos, todėl siūloma įstatymą papildyti nauja sąvoka.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama:

Siūlomos naujos nuostatos įvestų sistemišką būtiniausių prekių ir paslaugų kainų stebėsenos bei analizės. Tikimasi, kad tai padės sumažinti kainų spekuliacijas ir apsaugoti vartotojus nuo nesąžiningų kainodaros praktikų. Siūlomas įstatymo projektas numato, kad Vyriausybės strateginės analizės centras (STRATA), remdamasis Vartotojų teisių tarybos sudarytu planu, reguliariai analizuotų būtiniausių maisto produktų, prekių ir paslaugų kainų tendencijas; taip pat, remdamasis Valstybės duomenų agentūros, Žemės ūkio informacinio centro ir kitų institucijų informacija, teiktų analizės rezultatus Vyriausybei ir Seimui kartu su pasiūlymais dėl vartotojų teisių apsaugą reglamentuojančių teisės aktų priėmimo ir keitimo. Projektas taip pat numato, kad Vyriausybės strateginės analizės centras Vyriausybės nustatyta tvarka gali rinkti duomenis iš privačių subjektų apie šiam tikslui reikalingų produktų ir paslaugų kainos dedamąsias dalis.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymo projektą toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta:

Priėmus įstatymą, neigiamų pasekmių nenumatoma. Siūlomi pakeitimai neblogins šiuo metu esamų socialinių rodiklių ir turės teigiamą poveikį skurdo rizikos lygio mažinimui, smulkaus verslo plėtrai.

6. Kokią įtaką priimtas įstatymas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai:

Priimtas įstatymas įtakos kriminogeninei situacijai ir korupcijai neturės.

7. Kaip įstatymo įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai:

Įstatymas turėtų teigiamai paveikti sąžiningą konkurenciją rinkoje ir suteikti daugiau skaidrumo kainodaros procesams.

8. Ar įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams:

Įstatymo projektas įgyvendina Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. rugsėjo 9 d. nutarimu Nr. 998 „Dėl 2021–2030 metų Nacionalinio pažangos plano patvirtinimo“ patvirtinto 2021–2030 m. nacionalinio pažangos plano 2 strateginį tikslą „Didinti gyventojų socialinę gerovę ir įtraukti, stiprinti sveikatą ir gerinti Lietuvos demografinę padėtį“.

9. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios:

Įgyvendinus šį projektą, kiti įstatymai neturės būti keičiami, tačiau reikės papildomų stebėsenos taisyklių įgyvendinimo.

10. Ar įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka:

Įstatymo projektas atitinka Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimus.

11. Ar įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus:

Įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvenciją bei Europos Sąjungos teisės aktus.

12. Jeigu įstatymui įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, - kas ir kada juos turėtų priimti:

Įstatymo projekto įsigaliojimas numatomas 2025 m. liepos 1 d., o iki to Vyriausybės įgaliotos ministerijos parengs jo įgyvendinimui reikalingus įgyvendinamuosius teisės aktus.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais):

Poveikis biudžetui nebūtų reikšmingas ir sudarytų kelis šimtus tūkstančių eurų, tikslius skaičiavimus pateiks Ekonomikos ir inovacijų ministerija.

14. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados:

Rengiant Įstatymo projektą, specialistų vertinimų ir išvadų nebuvo gauta.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis:

Reikšminiai Įstatymo projekto žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis, yra „būtinausių prekių kainos“, „vartotojų teisių apsauga“, „kainų stebėsena“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai:

Projektas prisidės prie vartotojų apsaugos stiprinimo, siekiant užtikrinti kainų skaidrumą ir sąžiningumą.

Teikia
Seimo nariai